▪ septembrie 2011

noutăți

în cercetarea minorităților naționale din România

GUVERNUL ROMÂNIEI

INSTITUTUL PENTRU STUDIEREA PROBLEMELOR MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

400697 Cluj Napoca
Str. Gavril Muzicescu, nr. 5
Tel: 0364 103 154; 0364 116 261
Fax: 0364 103177
E-mail: office@ispmn.gov.ro
www.ispmn.gov.ro

▪ cărți

Ablonczy, Balázs: *A visszatért Észak-Erdély, 1940–1944* [Transilvania de Nord reîntoarsă, 1940–1944]. Budapest: Jaffa Kiadó, 2011. 282 p.

Abstract. Prin însumarea literaturii secundare şi pe baza materialelor de arhivă colectate preponderent în Ungaria, cartea de față prezintă cei patru ani de dominație ungară în Transilvania de Nord. În primele dintre cele 14 capitole este prezentată imaginea Transilvaniei în societatea ungară, politicile revizioniste legate de Transilvania în perioada interbelică, respectiv calea spre Dictatul de la Viena, urmată fiind de prezentarea ocupării teritoriului şi a atrocităților comise, respectiv analiza instalării administrației militare, apoi a celei civile. După abordarea politicilor de dezvoltare (agricultură, industrie), este prezentată problematica partidelor politice din Transilvania, în special relația dintre Erdélyi Párt [Partidul Transilvănean], extrema dreaptă şi partidul de la guvernare, precum şi rolul real al comuniştilor. Următoarele capitole conțin descrierea politicilor culturale (biserici, şcoli), respectiv ideile guvernului maghiar şi a unor grupări de intelectuali legate de relocarea populației, schimb de populație şi controlul informațiilor. O atenție specială este dedicată analizei politicilor de dezvoltare a infrastructurii, politici care au fost strâns legate de politica națională.

Regiunea a cunoscut o adevărată explozie în domeniul turismului după 1940, teza principală a autorului fiind că opinia publică actuală din Ungaria cu referire la Transilvania, se datorează în parte acestor patru ani de propagandă turistică guvernamentală. Cealaltă idee principală este că scopul guvernului şi al elitei maghiare a fost construirea unui spațiu de hegemonie etnică maghiară, iar o parte din acest scop a fost preluată direct din politicile interbelice româneşti. „Totul a fost considerat politică națională" se susține în carte şi această perspectivă a analizei este prezentă de la descrierea politicilor discriminatorii de naționalitate şi a Holocaustului, până la prezentarea activităților cotidiene (sport, teatru, sănătate, transport etc.). Totodată sunt accentuate şi beneficiile politicilor de modernizare (de multe ori cu două fețe) pentru comunitatea maghiară. După prezentarea intențiilor marilor puteri şi ale evenimentelor de front din 1944, autorul semnalează impactul acestor politici pe termen lung, în sensul modalităților de manifestare din zilele noastre.

Dobre, Florica – Florian Banu – Luminița Banu – Laura Stancu (eds.): *Acțiunea „Recuperarea". Securitatea şi emigrarea germanilor din România (1962–1989)*. Bucureşti: Editura Enciclopedică,Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității , 2011. LXXXIV+943 p.

Abstract. Problema emigrării germanilor din România reprezintă un subiect pe cât de incitant, pe atât de controversat, suscitând interpretări dintre cele mai diverse, dar care, totuşi, până în prezent, nu a beneficiat de o abordare ştiințifică pe baza unor documente veridice.

Prin identificarea, interpretarea şi punerea în circuitul ştiințific a documentelor create de Direcția de Informații Externe a Securității referitoare la acest subiect, editorii aduc în atenție implicarea serviciilor secrete în supravegherea şi coordonarea acestui vast proces de emigrare pe o perioadă de 27 de ani, respectiv între 1962 şi 1989.

Cele 468 de documente selectate permit reconstituirea etapelor parcurse de Securitate în relația cu emisarii vest-germani: tatonarea reciprocă, stabilirea primelor contacte, întâlnirile şi negocierile bilaterale, aranjamentele convenite şi acordurile încheiate. Urmărirea evoluției canalului secret este facilitată prin inserarea facsimilelor variantei în limba germană a acordurilor încheiate succesiv. Documentele provin într-o proporție covârşitoare din arhiva C.N.S.A.S., dar au fost incluse şi câteva provenite din Arhivele Naționale Istorice Centrale. Acestea din urmă au avut menirea de a plasa problema emigrării într-un context mai larg şi de a evidenția ecourile externe ale acestui proces.

În sprijinul cititorului mai puțin familiarizat cu perioada, în volum au fost incluse şi 23 de fişe biografice ale unor persoane (miniştri de interne, şefi ai D.I.E./C.I.E., ofițeri de securitate) care au luat decizii şi s-au implicat, într-un fel sau altul, în derularea acțiunii „Recuperarea", datele concise reunite în aceste fişe permițând decelarea rolului avut de fiecare.

Documentele publicate arată, în mod incontestabil, că acordurile pentru plecarea definitivă în R.F.G. a unor etnici germani din România, fie că s-au numit „aranjamente", „protocoale", „convenții confidențiale" sau „înțelegeri speciale", s-au negociat și încheiat de către reprezentanții celor două părți exclusiv pe baza indicațiilor și limitelor stabilite la cel mai înalt nivel de decizie politică.

Kovács, Zsolt – Emese Sarkadi Nagy – Attila Weisz: *Liber discipulorum. Tanulmányok Kovács András 65. születésnapjára* [Liber discipulorum. Studii la aniversarea a 65 de ani ai prof. András Kovács]. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, Entz Géza Művelődéstörténeti Alapítvány, 2011. 392 p.

Abstract. Volumul reunește 23 de studii ale unor tineri istorici de artă, publicate în omagiul profesorului universitar András Kovács, cel care a jucat un rol primordial în reorganizarea și buna funcționare a specializării de istoria artei de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. Volumul este introdus de o bibliografie a lucrărilor celui omagiat, conturând și principalele direcții de cercetare ale lui András Kovács, care se concentrează mai ales asupra diferitelor fenomene ale istoriei artelor de pe teritoriul Transilvaniei din perioada medievală și premodernă.

Din punct de vedere tematic, studiile incluse în volum urmăresc o serie de aspecte legate de istoria artei din Transilvania în perioada secolelor al XIV-lea și al XX-lea, metodologic urmărind, pe lângă analiza operelor de artă, reconstituirea contextului istoric și social în care acestea au fost create. Principalele accente ale volumului se axează pe problematica artei Renașterii (citadela din Brașov, decorațiile palatelor princiare, castelul din Gilău, arhitectura renascentistă din Cluj etc.) și artei baroce (altarele fostei biserici trinitariene din Alba Iulia, iconografia Sfântului Grigore Iluminatorul, influențe vieneze în arhitectura barocă din Carei, picturi religioase baroce din Oradea), dar sunt prezente cu mai multe studii și o serie de preocupări legate de perioada istorismului (fântâni publice și clădirea Muzeului Industrial din Târgu Mureș, castelele din Sântămăria Orlea și Zau de Câmpie, proiectele reședinței regale din Hunedoara) sau de unele aspecte ale artelor aplicate (activitatea atelierului Reichmut din Sighișoara la începutul secolului al XVI-lea, textile renascentiste, obiecte de breaslă în colecții bisericești).

Orbán, János (ed.): *Stílusok, művek, mesterek. Erdély művészete 1690–1848 között. Tanulmányok B. Nagy Margit emlékére* [Stiluri, opere, maiștri. Arta Transilvaniei între 1690–1848. Studii în omagiul lui Margit B. Nagy]. Marosvásárhely – Kolozsvár: Maros Megyei Múzeum – Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2011. 344 p.

Abstract. Volumul apărut în ediția Muzeului Județean Mureș și a Asociației Muzeului Ardelean este dedicat istoricului de artă B. Nagy Margit (1928–2007), ale cărei cercetări au o influență majoră asupra viziunii noastre despre arta Transilvaniei. Volumul aduce un omagiu rezultatelor sale științifice pe care de fapt se bazează și în zilele noastre cercetarea barocului și clasicismului transilvan. Studiile incluse în volum ne oferă o panoramă despre cercetarea contemporană a perioadei respective, majoritatea dezbat probleme legate de arta perioadei Habsburgice. Autorii studiilor sunt istorici de artă activi în renumite centre de cercetare din Transilvania și Ungaria: Ernő Marosi, Enikő Buzási, Klára P. Kovács, Áron Tóth, Gergely Domonkos Nagy, Szilveszter Terdik, András Kovács, János Orbán, Attila Weisz, István Bibó, József Sisa, Júlia Papp, Terézia Kerny, Júlia Bara, Emese Pál, Zsolt Kovács și Kisanna Barabás.

▪ proiecte, rapoarte de cercetare

Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună": *Romano Cher – Casa Romilor*

Descriere. Proiectul *Romano Cher – Casa Romilor* este un proiect cofinanțat de Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltare Resurse Umane 2007–2013 și are ca obiectiv principal readucerea meseriașului tradițional de etnie romă pe piața economică și în viața activă a comunității, aceste meserii tradiționale reprezentând o parte din identitatea acestora. Proiectul se desfășoară în perioada iunie 2010 – februarie 2013.

Proiectul este clădit pe rezultatele unui studiu socio-antropologic asupra comunităților de romi în care se mai practică meșteșuguri tradiționale. Studiul ilustrează specificul cultural și tipul de organizare a fiecărei comunități, felul în care se practică meșteșugul, mijloacele de producție necesare, piețele de desfacere și totodată acordă un capitol extins construcțiilor identitare legate de practicarea meșteșugurilor. Studiul cuprinde, de asemenea, recomandări concrete pentru

revalorizarea meşteşugurilor romilor în contextul intervenţiilor de tipul economiei sociale. Sinteze a două capitole din studiul realizat în cadrul acestui proiect au fost prezentate de către Ana Ivasiuc, Ana Chiriţoiu şi Ciprian Necula în cadrul conferinţei Societăţii de Antropologie Culturală din România (22–25 septembrie 2011, Bucureşti) organizată pe tema *The Material Culture (Re)Turn in Anthropology: Promises and Dead-ends* [(Re)întoarcerea culturii materiale în antropologie. Tematici promiţătoare şi sfârşituri de drum]. Lucrarea intitulată *Meşteşugurile tradiţionale rome de la economia de stat la piaţa liberă. Construcţii identitare* se ocupă de mecanismele de adaptare ale meşteşugurilor tradiţionale rome la schimbările regimului economic şi a condiţiilor locale, precum şi consecinţele acestei adaptări asupra practicării acestor meserii, respectiv reprezentării de sine. Studiul este bazat pe cercetări de teren în 35 de zone din România, acoperind 14 diferite meşteşuguri.

Mai multe informaţii despre acest proiect găsiţi pe pagina web a proiectului, unde va fi disponibil curând şi raportul integral: http://www.kcmc.ro.

Atelierul de Cercetare Innoratio şi Fundaţia Integratio: *MMap: Mental Mapping in Hungarian – Romanian Cooperation*

Descriere. Proiectului *Mmap* a fost realizat prin colaborarea dintre Atelierul de Cercetare Innoratio din Ungaria (partenerul leader) şi Fundaţia Integratio din Timişoara şi finanţat prin Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria–România 2007–2013 din Fondul European de Dezvoltare Regională a Uniunii Europene (HURO/0901/059/2.2.4). Obiectivul proiectului a fost exploatarea şi dezvoltarea metodei numită *mental mapping*, adică producerea şi procesarea hărţilor mentale, o metodă care este deseori folosită în cercetări pe percepţia etnică în utilizarea spaţiilor publice.

Datele pentru aplicarea acestei metode sunt colectate prin tehnicile de psihologie calitativă bazate preponderent pe desene şi desenare, iar provocarea ştiinţifică reprezintă prelucrarea acestora cu ajutorul unui software. În cadrul proiectului s-a realizat traducerea software-ului Mental Map Editor 1.0 în limba română şi maghiară, respectiv în cadrul unui studiu de fezabilitate au fost elaboraţi algoritmi noi pentru dezvoltarea acestuia (Mental Map 2.0). Pe lângă procesarea hărţilor mentale, aceşti algoritmi pot fi utilizaţi şi în alte arii disciplinare.

Mai multe informaţii (în limba engleză, maghiară şi română) puteţi găsi accesând pagina web a acestui proiect, de unde poate fi descărcat programul Mental Map Editor 1.0, respectiv articole şi studii pe subiectul *mental mapping*: http://mmap.integratio.ro/.

Mocanu, Cristina (coord.) – Ana Maria Zamfir – Carmen Gheorghe: *Femei rome pe piaţa muncii: interese, reprezentare şi participare sindicală*. INCSMPS, Agenţia de Dezvoltare Comunitară „Împreună", 2011.

Abstract. Acest studiu a apărut în cadrul proiectului *Împuternicirea femeilor rome pe piaţa muncii*, implementat de Agenţia de Dezvoltare Comunitară „Împreună", în parteneriat cu Institutul Naţional pentru Cercetare ştiinţifică în domeniul Muncii şi Protecţiei Sociale şi Confederaţia Naţională a Sindicatelor Libere din România – FRĂŢIA.

Studiul abordează tematica percepţiei salariaţilor asupra reprezentării sindicale în domenii precum drepturile salariale, condiţiile şi siguranţa locului de muncă, egalitatea de şanse şi discriminarea sau tratamentul diferenţiat la locul de muncă, precum şi modalităţile de acţiune ale salariaţilor pentru rezolvarea problemelor pe care le întâmpină. De asemenea, un capitol al studiului se referă la perspectiva liderilor de sindicat şi strategiile de a atrage membri, precum şi participarea romilor la structurile sindicale. În aceeaşi măsură vizează percepţia profilului ideal a unei femei rome ca lider de sindicat.

Metodologia studiului se bazează pe analiza secundară a unor cercetări anterioare, cât şi pe analiza cantitativă a datelor obţinute prin aplicarea unor chestionare structurate în rândul a 746 salariaţi şi a 198 de lideri sindicali din România.

Studiul reliefează, printr-o analiză comparativă pe criteriile de gen şi etnie, interesele comune ale salariatelor şi salariaţilor de etnie romă, precum şi ale altor categorii de salariaţi. De asemenea, studiul scoate în evidenţă oportunitatea de a înscrie pe agendele sindicale problematica grupurilor vulnerabile, precum şi obstacolele în calea unei reprezentări optime ale intereselor acestor grupuri de către structuri sindicale. Printre nevoile identificate în acest domeniu se află atragerea membrilor minorităţii rome în structuri sindicale, precum şi creşterea gradului de încredere pe care salariaţii – romi sau de alte etnii în general – şi în special salariatele rome îl au în structurile sindicale şi în potenţialul acestora de a le reprezenta interesele pe piaţa muncii.

Studiul integral poate fi accesat pe pagina web a proiectului:http://www.privestemaasacumsunt.ro/wp-content/uploads/2011/07/femei-rome-pe-piata-muncii.pdf.

▪ simpozioane, conferințe, mese rotunde, workshop-uri

Sesiunea Comisiei Internaționale a Istoriei Oraşelor, Sibiu, 8–10 septembrie 2011

Descriere. În intervalul 8–10 septembrie 2011 a avut loc la Sibiu sesiunea Comisiei Internaționale a Istoriei Oraşelor, eveniment organizat de către Institutul de Cercetări Socio-umane Sibiu. La eveniment au participat 50 de cercetători, cea mai mare parte a acestora (40) fiind invitați din străinătate (Austria, Belgia, Cehia, Croația, Germania, Finlanda, Franța, Irlanda, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Polonia, Portugalia, Rusia, Slovenia, Suedia şi Ungaria), ceilalți zece fiind cercetători ai instituțiilor gazdă. Din partea României, prof. dr. Paul Niedermaier şi dr. Maria Țiplic de la ICSU Sibiu au prezentat comunicări cu referire la minoritatea germană. Primul a prezentat lucrarea *Raumgestaltung in den mittelalterlichen Städten Transilvaniens* [Amenajarea oraşelor medievale din Transilvania], iar cea de-a doua *The Role of Commercial Privileges in the Evolution of Urban Space in the Saxon Towns from Transylvania (XIVth–XVth centuries)* [Rolul privilegiilor comerciale în evoluția spațiului urban în oraşele săseşti din Transilvania (secolele al XIV-lea – al XV-lea)].

Sesiunea anuală a Cercului de Studii Transilvane, Braşov, 15–18 septembrie 2011

Descriere. În intervalul 15–18 septembrie 2011, la Braşov, a avut loc sesiunea anuală a Cercului de Studii Transilvane (cu sediul la Heidelberg) cu tema 800 de ani de la stabilirea Ordinului Cavalerilor Teutoni în Țara Bârsei. Au prezentat referate atât cercetători din străinătate, cât şi din țară. Din partea ICSU au participat prof. dr. Paul Niedermaier cu lucrarea *Zur Siedlungstopographie des Burzenlandes in der Deutschordenszeit* [Despre topografia aşezărilor din Țara Bârsei în timpul Cavalerilor teutoni] şi prof. dr. Zeno Pinter cu *Arme din timpul Cavalerilor teutoni descoperite în Transilvania*.

Anunțul sesiunii (în limba germană) îl puteți vedea pe pagina web a Siebenbürgen-Institut: http://siebenbuergen-institut.de/fileadmin/user_upload/pdf_dateien/MSI1-2011.pdf.

▪ anunțuri

Serie de prelegeri susținute de prof. dr. Ruth Oren la Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren", Bucureşti, 11–12 octombrie 2011

Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren"(Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti) organizează o serie de prelegeri susținute de prof. dr. Ruth Oren reunite sub titlul *Istoria Israelului în fotografii*.

Prof. Ruth Oren a obținut licența în Literatura Ebraică şi Istoria Teatrului şi masteratul în Comunicare şi Jurnalism de la Universitatea Ebraică din Ierusalim şi doctoratul în Fotografie de la Universitatea din Haifa, unde predă astăzi. Dr. Oren combină cariera academică cu fotojurnalismul free-lance, fiind ea însăşi un mare artist fotograf şi o recunoscută organizatoare de expoziții. Mai multe despre Ruth Oren la: http://lib-stu.haifa.ac.il/staff/oruth.html.

Prelegerile vor avea loc la sediul Centrului de Studii Ebraice „Goldstein Goren" din subsolul Facultății de Litere, str. Edgar Quinet 5-7, sector 1, marți (11 octombrie) de la ora 18.00 şi miercuri (12 octombrie) de la ora 16.00. Mai multe informații pot fi obținute de la Felicia Waldman, adresa: fwaldman@gmail.com.

Conferință de etnologie, Cluj-Napoca, 21 octombrie 2011

Conferința este organizată de către Catedra de Etnografie şi antropologie maghiară a UBB. Scopul evenimentului este de a explora instituțiile, personalitățile şi rezultatele cercetărilor etnografice maghiare din România. La conferință sunt binevenițiți reprezentanții disciplinelor înrudite. Coorganizatori sunt Asociația Etnografică Kriza János, Comisia Academică Maghiară de la Cluj-Napoca (MTA-KAB) şi Societatea Muzeului Ardelean. Prezentările primelor două conferințe au fost adunate în volume. Câteva teme şi prezentatori ai conferinței din anul acesta: Ferenc Pozsony: *Activitatea lui Gunda Béla la Cluj-Napoca*, Vilmos Tánczos: *Studiile şi relațiile bucureştene ale lui Lükő Gábor*, Márton László Salamon: *Relațiile dintre şcoala sociologică a profesorului bucureştean Dimitrie Gusti şi garda revistei Erdélyi Fiatalok*, Erzsébet Salat-Zakariás: *Arhiva de Folclor din Cluj-Napoca. Conținut şi structură*, Emőke Kiss: *Basme populare în moştenirea lui Bözödi György*, Mária Újváry: *Despre semnificația tipografiei şi editurii Minerva (1920-1948)*, Gyula Dávid: *Edițiile etnografice ale Editurii Kriterion*.

Mai multe informații (în limba maghiară) găsiți pe site-ul Catedrei de Etnografie şi antropologie maghiară UBB: http://www.neprajztanszek.ro/index.php?nyelv=magyar&oldal=hirek.

▪ despre buletinul informativ *Noutăți*

Lucrările ştiinţifice recent apărute şi evenimentele de importanță majoră în domeniul cercetării minorităților naționale din România incluse în acest buletin informativ nu constituie o listă completă. Cei interesaţi să coopereze la realizarea lui sunt rugaţi să ne contacteze la adresa centru.doc@ispmn.gov.ro. Cei care nu doresc să primească acest buletin informativ sunt invitaţi să ne contacteze în acest sens.

Informaţii detaliate în legătură cu proiectul *Noutăți în cerecetarea minorităților naționale din România* şi numerele anterioare ale buletinului informativ se găsesc pe pagina de internet ISPMN: http://ispmn.gov.ro/.